

**ОСОБИСТІТЬ І ТВОРЧІСТЬ
ЛЕСІ УКРАЇНКИ В КОНТЕКСТІ
КУЛЬТУРНОЇ ПАРАДИГМАТИКИ ЕПОХ.
РОДИНА ДРАГОМАНОВИХ-КОСАЧІВ**

УДК 821.161.2

*Тадей Карабович***САКРАЛЬНІ МОТИВИ У ТВОРЧОСТІ ВІРИ ВОВК
ТА ЄВГЕНА СВЕРСТЮКА**

Стаття присвячена сакральним мотивам у творчості відомої української поетеси Віри Вовк та письменника Євгена Сверстюка. Поетеса, яка жила в еміграції у Бразилії, у 1960-х рр. зустрілася в Києві з дисидентом та правозахисником Євгеном Сверстюком. Об'єднала їх тоді тема сакруму в українській літературі. Знаковим у цьому плані був есей Євгена Сверстюка «Собор у риштованні», що з'явився в самвидаві 1970 р., до якого Віра Вовк додавала свій символічний образ ностальгії за Україною та насичені молитвою сакральні мотиви. Віра Вовк та Євген Сверстюк зупинялися на темах універсальних і водночас особистих, у яких висвітлювалася їхня доля у всіх вимірах: Євгена Сверстюка – як натхненного борця-шістдесятника за волю України та Віри Вовк – як самотньої емігрантки.

Ключові слова: сакральні мотиви, сакрум, шістдесятники, еміграція, свідомість, поезія, культура.

Національно-культурний простір, який історично вклався в поняття шістдесятників, у світлі новітніх літературознавчих досліджень ламаючи так звані національні українські рамки, надані йому ще у ХХ ст., потребує розширення та наповнення іншим змістом.

До феномену шістдесятників літературознавці сьогодні додають мистецтво, філософську та громадську думку і поширюють тему сакруму як дискурс, що долає усталені в минулому рамки. Замість національного протестного духу тут виступає гуманістичний квієтизм (а можна також сказати – певного роду ескапізм, тобто втеча від радянської російської реальності у світ західної цивілізації, добробуту того часу).

Це стосується перенесення акцентів із національного на космополітичне, із політичного на мистецьке, і це слід розглядати не як деконструкцію звичного канону шістдесятництва, а як розширення його меж. Така концепція повинна дати поштовх літературознавству та мистецтвознавчій науці для вивчення шістдесятників як тривалої системи в реаліях сучасного світового контексту України після 1956 р.

Покійний Євген Сверстюк, напевно, відгукнувся б на цю відважну та водночас нову спробу розкрити явище українського шістдесятництва в інтелектуальному варіанті, але співставного з поетесою Вірою Вовк, у світлі їхніх сакральних мотивів та літературних контактів у 1960-х рр.

Сакральні мотиви у творчості відомої української поетеси Віри Вовк та письменника Євгена Сверстюка досі в українському літературознавстві не розглядалися. Їхню парадигму визначає одначе факт, що Віра Вовк у 60-х роках, зустрілася в Києві з Євгеном Сверстюком та зблизилася з іншими шістдесятниками – «внутрішніми мігрантами»: Аллою Горською, яка намалювала портрет Євгена Сверстюка в 1963 році [6], Михайлиною Коцюбинською, Іваном Світличним, Галиною Севрук, Василем Стусом. Об'єднала їх тоді тема сакруму в українській літературі. Знаковим у цьому плані був есей Євгена Сверстюка «Собор у риштованні» (з'явився в самвидаві 1970 року), до якого Віра Вовк додавала свій символічний образ ностальгії за Україною та сакральні мотиви.

Про феномен праці Євгена Сверстюка «Собор у риштованні» писав С. Грабовський [4]. Тема сакральних мотивів у творчості Віри Вовк розглядалася в контексті досліджень літературознавців М. Коцюбинської, О. Астаф'єва, М. Ревакович [5, 8; 9; 10] та співторців Нью-Йоркської групи, поетів і літературних критиків – Б. Бойчука та Б. Рубчака [7].

Мета статті – визначити культурологічний контекст етико-естетичних домінант обох письменників. Завдання статті полягає в тому, щоб дослідити та показати важливість теми сакральних мотивів у літературному дискурсі Віри Вовк та Євгена Сверстюка. Сакральні мотиви у творчості обох письменників визрівають і з'являються як відгук їхніх зустрічей та пошук літературного вислову. Віра Вовк друкувалася тоді у виданні Нью-Йоркської групи – літературному щорічнику «Нові поезії» (1959–1971) та публікувалася на сторінках журналу «Сучасність» [8, с. 5–32]. Євген Сверстюк дозрівав як блискучий письменник релігійно-філософської позиції та як дисидент-шістдесятник.

Предмет дослідження – сакральні мотиви у творчості Віри Вовк та Євгена Сверстюка – обіймає умовний період 1960–1970-х рр. Найхарактернішими з цього погляду видаються такі твори, як «Собор у риштованні» Євгена Сверстюка та поезії Віри Вовк «Київ» і «Придорожна капличка» зі збірки «Каппа Хреста» (1969), а також вірш «Засвітив свічки» зі збірки «Маївка до Богородиці Коралів», (2004), як повернення до минулого в контексті репортажних поїздок світом та Україною, які Віра Вовк здійснювала в період 1965–1994 рр. [2, с. 20]. Поетесі довелося спілкуватися з Євгеном Сверстюком у площині антропологічних переосмислень віри. Її подорожні нотатки та літературні зустрічі слід трактувати як сповідь серця про зустріч з утраченою Батьківщиною в контексті приязні та зближення із шістдесятниками.

Письменник та правозахисник Євген Сверстюк (1928–2014) познайомився з Вірою Вовк на творчому вечорі у Спілці письменників України (СПУ) у 1966 р. У цей час обмірковував, а потім написав відомий літературний твір-есеї «Собор у риштованні», де розгорнув сакральні мотиви віхньому антропологічному ключі. У січні 1972 р. заарештований і засуджений за статтею 62 ч. I КК УРСР за виготовлення і розповсюдження документів «самвидаву» до семи років таборів та п'яти років заслання. Покарання відбував у ВС–389/36 у Пермській області. П'ять років заслання відбував на Забайкаллі, де з лютого 1979-го працював столярем геологічної експедиції в Бурятії.

Сергій Грабовський писав, що знаковою темою сакральних мотивів у творчості відомого українського письменника Євгена Сверстюка був есеї «Собор у риштованні», що з'явився в самвидаві 1970 року і тоді ж був надрукований за кордоном [4].

Есеї присвячений романові Олеся Гончара «Собор», зміст якого Євген Сверстюк знав за два роки до його публікації [3]. Роман вийшов у січневому номері журналу «Вітчизна» 1968 р. і став приводом бурхливих суспільних дискусії та заборони. Згодом був розкритикований владою, свідомо замовчувався, хоч і не був офіційно вилучений з огляду на приналежність Олеся Гончара до КПРС. Радянська влада вимагала від Олеся Гончара переробити роман або відмовитися від нього, на що письменник не погоджувався.

Будучи глибоко віруючою людиною, Євген Сверстюк сприйняв роман Олеся Гончара як щось нове та свіже в літературному фонді шістдесятників. Хоча, мабуть, не передбачував, що цей твір Олеся Гончара стане візиткою українського дисидентства 60–70-х років,

тому у своєму есеї виклав справжнє літературне захоплення твором та розкрив свої релігійні й естетично-суспільні погляди. У романі Євген Сверстюк убачав не лишень релігійні позиції, а й тональність української християнської культури, власне трму «Собор» і став викликом партійній ідеології. Для Євгена Сверстюка народна християнська культура, яку описував Олесь Гончар, була зіставна з його вірою, якою письменник просяк у дитинстві, тому «Собор» фактом свого існування та ситуацією навколо нього вимагав вільного, не закутого державною цензурою переосмислення, яким і став есей Євгена Сверстюка.

З огляду на це Сергій Грабовський слушно зауважив: «Позитивна філософська антропологія та світоглядна утопія Сверстюка побудовані на тому, що людина відпочатково, за своїм єством, несе в собі енергію добра і творення кращого світу – але руйнація людського в людині, спричинена конкретно-історичними обставинами, стає цьому на заваді. Відтак завдання і людини, і народу (в якому і через який живе індивід) – повернення собі істинних себе, тобто подолання багатомірного відчуження та умов, що його викликають. Загалом філософська позиція Сверстюка як іманентно християнського мислителя виступає доповненням і продовженням розмислів найкращих представників Київської філософської школи, що формувалася якраз у ті ж роки, тільки на відміну від інституціолізованих книг та статей призначені для Самвидаву Сверстюкові тексти не деформувалися тягарем зовнішньої і внутрішньої цензури» [4].

Зміст есею торкався кризи людства та кризи людини у світі, позбавленому християнських цінностей. Євген Сверстюк писав, що «землю вкриває асфальт і бетон, небо затягується димами і ревом моторів, і кудись шалено, в метушливій тривозі летить життя, засмоктує, і не залишає нам тієї чистої години для душі, коли можна замислитись над собою і подумати про головне... Чи людина ще щось значить у цьому потоці життя? Чи вже вона тільки пасажир сліпого корабля, що несеться назустріч ночі? Якщо вона нічого не значить, то що ж тоді може значити корабель? І все ж таки – чи значить, чи важить вона хоча б стільки, щоб зусиллями власного розуму і волі зупинитися перед прірвою?» [11, с. 19].

Євген Сверстюк шукав відповіді на поставлені риторичні запитання у спадщині предків і долі землі. Звідси віра в Бога, що навіть через призму досвіду дитинства вела до українських витоків «козацького християнства», які тим чи іншим способом порушувалися в

«Соборі» Олеся Гончара: «Ці одчайдушні герої не боялися смерті і вважали за честь загинути в бою. Вони не боялися самого пекла, і їх не лякали пекельні тортури вже на землі. Отже, їхня віра не могла бути породженням рабського страху перед карою бога-деспота (небесного варіанту самодержавного царя). Це була релігія Вільних Людей. Бог їхній був Богом Волі, Правди і Любови... Вони вибудували свій Собор – як естафету духа, як найвищу вежу, що має сторожувати непереривність духа – голос предків і заповіт нащадкам, які не мають права зректися і запродалися чужим богам, не сміють опуститися нижче вираженого в Соборі ідеалу Людини» [11, с. 26]. І далі: «Основним сенсом роману Олеся Гончара є пошук опори духовності, пошук живих джерел людяності, розгадування народних традицій і святинь, за які тримається народ у розхитаному світі стандартизації, в прагненні зберегти своє єство, своє обличчя» [11, с. 29]. Далі Євген Сверстюк зазначає: «Людині потрібно стійких сприятливих обставин, щоб зміцнити на шляху творення добра, прищепити вищі ідеали та імунітет проти дрібних матеріальних спокус чи розтліваючих спокус свавільної натури» [11, с. 30].

Філософські роздуми Євгена Сверстюка ставили акцент на проблемі відчуження людини в сучасному світі: «Людина нашого часу пройшла цілу революцію відчужень, селянство ще й досі не отямилось від ланцюгового розпаду старих форм життя і майже біблійних випробувань, з яких кожне саме по собі – історичне. Відчуження землі. Відчуження продуктів праці. Відчуження релігії, звичаїв і вірувань. Відчуження мови... Відчуження совісті, за яку теж відповідає власть... Нарешті – самовідчуження; колишній «універсальний» господар – тільки функція у теперішньому великому господарському механізмі... Зараз ці функції, буває, заступають саме ім'я особи. Людина ніби роздвоюється і краща її половина губиться в щоденних клопотах» [11, с. 73].

Есей, написаний для самвидаву, давав Євгенові Сверстюку значно більшу можливість вільно говорити про різні сторони реального відчуження в радянському суспільстві. «Собор у риштованні» став, отже, твором не лишень морально-сакрального захисту козацької церкви, дерев'яного Свято-Троїцького собору у давній Самарі (Новомосковську), але був також спробою захистити національну спадщину українського народу на його етнічних теренах. Євген Сверстюк показав, що до національної спадщини належить також духовна християнська віра українців як великої європейської нації: «Кожна людина в собі сама мусить розв'язувати ті проблеми, які розв'язуються в світі. Первісний

ключ – в людині. А людину сковують умови. Але умови для себе зрештою витворює вона сама – на свій зріст. Мусимо рости і духовним зростанням, моральним авторитетом здобувати престиж і відстоювати своє місце під сонцем» [11, с. 96].

Таким зростанням здобула своє місце в літературі українська поетеса Віра Вовк (Селянська), що народилася в Бориславі 2 січня 1926 р., а з підліткового віку (від 1939 року) перебуває в еміграції (Німеччина, США, Франція, Бразилія) [12, с. 233–236]. Її творча діяльність – письменницька й перекладацька – оцінена багатьма визначними преміями. Віра Вовк отримала літературні премії імені Івана Франка в Чикаго (1957, 1979, 1982) і Києві (1990) та премію «Благовіст» (2000).

Віра Вовк особисто познайомилася з Євгеном Сверстюком на літературному вечорі, присвяченому французькій поезії, де поетеса виступала зі своїми перекладами. Це був перший офіційний виступ Віри Вовк у Києві, і тоді вона познайомилася з багатьма дисидентами. Відтоді Віра Вовк вважала Євгена Сверстюка одним із близьких друзів 60-х років (окрім Ігоря Калинця, Василя Стуса та Миколи Воробйова). Віра Вовк у той час ближче спілкувалася лишень із художницею-керамісткою Галиною Севрук та родиною Світличних. Однак, як сама згадує, ніхто із дисидентів та офіційних шістдесятників не вплинув на її світогляд, бо він був уже сформований із часів дитинства. Творчість Євгена Сверстюка була, однак, у полі її літературного зору. Сакральні мотиви творчості поетеси ґрунтувалися на аксіологічному антропоцентризмі, перейнятому з релігійної греко-католицької традиції, де людина вважається найвищою цінністю. Цю традицію Віра Вовк пов'язувала з бразильською релігійністю Південної Америки й ритмами цивілізації Ріо-де-Жанейро, де есхатологію заслонював колоніальний реалізм і символічне пояснення, що релігію можна передавати бразильцям розмовною мовою (*linguagem falada*). Серед збірок Віри Вовк, у яких виразно домінували релігійно-сакральні мотиви, слід виокремити дві збірки: «Любовні листи княжни Вероніки» (1967) та «Каппа Хреста» (1968). Серед інших форм літературного вислову можна назвати прозу «Святий гай» (1983), «Карнавал» (1986) та драматичні твори: «Смішний Святий» (1968, 2002), «Іконостас України» (1988, 1991), «Зимове дійство» (1994), «Весняне дійство» (1995), а також дві збірки віршів «Півні з Барселоса» і «Маївка для Богородиці Коралів», обидві з 2004 р. [12, с. 233–236].

Отже, сакрально-релігійний досвід лірики Віри Вовк ріс із декількох культурних кругів, а її «українськість» була одним із елементів творчої замисленості. Літературний критик Іван Фізер писав у 1988 р., що

Віра Вовк своїми поезіями на релігійні теми творить іконостас України – зображений у її міфічно-релігійній постаті. Мова іконостаса, загалом молитовно-святкова, близька до фольклору та літературних творів XVIII ст. таких жанрів, як лемент, церковні піснеспіви, колядки. Тематика іконостаса поетеси – це трагічна доля України та її поневоленого народу. Текстуальна близькість іконостаса до народної творчості додає творам поетеси оригінального літературного дискурсу.

Багато віршів Віри Вовк гармоніювали з головними напрямками бразильської поезії, що не ускладнювало рецепції її творів, а навпаки – відкривало перед нею значно більші можливості для літературного висловлювання [12, с. 233–236].

Наблизившись до української традиції, поетеса посилалася на головні бразильської поезії, у яких виразно звучала думка магічного реалізму літератора Жуана Гімараїша Рози (1908–1967) та інших бразильських письменників XX ст., що порушували у своїй творчості релігійні мотиви та сакральну тематику, близькі з естетичних міркувань до творчості Віри Вовк. У збірці «Каппа Хреста», у вірші «Київ» (присвяченому Іванові Драчу), поетеса виразно натякає на гору над Ріо-де-Жанейро, вершину Корковаду та велетенську статую Христа Спасителя (Cristo Redentor), яка стоїть на ній, – символом захисту та опіки мешканців міста й гостей із далеких країн світу. Статую Христа Спасителя з Ріо-де-Жанейро поетеса порівнювала з великою дзвіницею Івана Шеделя в Київсько-Печерській лаврі, яка домінувала своїм силуетом над Києвом, символічною й реальною столицею України. В обох цих випадках Віра Вовк бачила ознаки провидіння; руки Христа простягнуті над бразильською землею й відголоси дзвонів з дзвіниці головного монастиря України нагадували особисті переживання Бога в його надприродному вимірі, у його таємниці та участі в ній людини: *«Але я вірую в тебе, як у стихію любови, / Не обраховано мудро, а щедро і безпричинно, / Як вірять у Бога святі, сивілли й пророки. / Я бачу: ти виріс із болю над Лаврську дзвінницю / І носиш на собі регалії гордого в'язня: / Печаті шрамів і близн, і чавунний хребет. / Я бачу: ти йдеш проти вітру з оголеним торсом. / І вже не бажую для тебе навіки орла Прометей, / Бо прокидається цвіллю меч випадкового витязя, / Як на тобі зарожевіє десята Троя»* («Київ V») [1, с. 229].

У передмові до збірки «Поезії» (2000) Михайлина Коцюбинська зазначала, що сакральний світ Віри Вовк міститься в дискурсі минулого,

де міфи і християнство змішуються між собою та співіснують як мозаїка споріднених культур. Поряд живуть міфологічні боги, літературні герої та християнські святі. Відповідно, Михайлина Коцюбинська вважала, що християнство та сакральні мотиви у творчості Віри Вовк представлено через сакральні споруди, гуцульські ікони, олійні картини іспансько-грецького художника Ель Греко з Толедо, бразильські катедри та християнську символіку Карпат: дерев'яні церкви, у яких поетеса була в дитинстві [8, с. 5–32]. До цих подробиць слід було б додати молитви, складені в поетичних збірках «Маївка для Богородиці Коралів» та «Півні з Барселоша», із виразним інтелектуальним переосмисленням і звичайними повсякденними молитвами прочанина, що молиться перед старовинною іконою Богородиці, одягненої в сукню з коралів у святилищі чудотворного паломницького осередку Антоніо Оліто: *«Засвітив свічки аракварій / І править маївку / Вечір – небесний вікарій. / Легім квітки голівку / Пестить любовно / Настроює скрипкулальтівку. / Цикада, чи богословно / Розливається дзвін? А здаля / Гомону діток повно / Довкола Княгині Коралів»* («Засвітив свічки») [2, с. 20].

Ліричний герой віршів Віри Вовк зі збірки «Маївка для Богородиці Коралів» молиться серед інших паломників, його щира молитва й надія переплітаються із самотою емігрантки, позбавленої спадщини та минулого.

Серед членів Нью-Йоркської групи Віра Вовк єдина виражала особисті переживання в релігійній ліриці. Її сакральні мотиви різноманітні, багатоаспектні, у них чергується власна віра, винесена з рідного дому, та релігійний досвід, набутий серед співмешканців Ріо-де-Жанейро, бразильців, що глибоко корениться в релігійних догмах католицького християнства. Звідси у Віри Вовк гідний подиву філософсько-моральний дискурс. Народні гуцульські молитви з вірша «Черемош» у його третій частині «Придорожна капличка» чергуються із суворістю апокаліптичних творів зі збірки «Каппа Хреста»: *«Святий Николаю, / Файненько благаю, / Гони вовка до сусіда, / Не до мене в стаю. / Паси на вигоні / Корови і коні, / Я приліплю свічку з воску / При твоїй іконі. / Забери ці рами / Вкупі з болячками. / Обіцяю хреститися / До Царської брами»* («Придорожна капличка») [1, с. 239–240].

Незважаючи на формальну простоту вірша «Придорожна капличка», мова поезії Віри Вовк складна, а її висловлювання щодо віри, сакральності чи релігії вагомі. Поетеса говорить про Всевишнього як про творця ідеального світу, до якого людство посилає свої щирі

молитви та надії. Це Бог, який дозволяє здолати темряву існування світу та людської реальності щоденного дня [12, с. 233–236].

Зіставлення сакральних мотивів у творчості української поетеси з Бразилії Віри Вовк та письменника Євгена Сверстюка не випадкове. Їх як віруючих людей та чутливих творців поріднила глибока релігійність і віра в провидіння. Українська поетеса в 60-х роках зустрілася в Києві з побратимом за духовним покликанням Євгеном Сверстюком. Об'єднала їх тоді патріотична тема – як захистити Україну, українську культуру, літературу та мистецтво від бездушності радянських часів. Звідси і виріс есей Євгена Сверстюка «Собор у риштованні», який розкривав суть сакрального простору козацького храму для нації як антропологічний констант у її безнадії та неволі. Віра Вовк до цього образу додавала свій сакральний простір поетичної молитви, який винесла з рідного дому, отримавши християнське виховання, і який утілювала у своїй творчості. Була, отже, для Євгена Сверстюка прикладом, що варто пам'ятати про універсальні і водночас особисті теми віри, Бога як ества та абсолюту, церкви як захисниці одвічних моральних вартостей, та яких ґрунтується доля всесвіту.

Список використаних джерел

1. Вовк В. Поезії / Віра Вовк. – Київ : Родовід, 2000. – 422 с.
2. Вовк В. Маївка до Богородиці Коралів / Віра Вовк. – Ріо-де-Жанейро ; Київ, 2004. – 32 с.
3. Гончар О. Собор : роман / О. Т. Гончар ; ред Н. М. Кравченко. – Київ : Дніпро, 1989. – 272 с.
4. Грабовський С. «Собор у риштованні»: християнська утопія Євгена Сверстюка» [Електронний ресурс] / С. Грабовський. – Режим доступу : <http://www.religion.in.ua/main/27999-sobor-u-rishtovanni-xristiyanska-utopiya-yevgena-sverstyuka.html> (публікація: 2015-01-06).
5. Григорчук Ю. М. Прозова творчість Віри Вовк: поетика сакрального : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / Григорчук Юлія Миколаївна. – Київ, 2013. – 20 с.
6. Клименко В. Українські шістдесятники. Інтелектуальний квест [Електронний ресурс] / В. Клименко. – Режим доступу : <http://life.pravda.com.ua/culture/2016/01/22/206906/> (публікація: 2016-01-25).
7. Координати : антологія сучасної української поезії на заході. У 2 т. Т. 1 / упоряд. Б. Бойчук, Б. Рубчак. – Нью-Йорк ; Мюнхен : Сучасність, 1962. – 372 с.
8. Коцюбинська М. Х. Метаморфози Віри Вовк / М. Х. Коцюбинська // Вовк В. Поезії / М. Х. Коцюбинська. – Київ : Родовід, 2000. – 421 с.
9. Поети «Нью-Йоркської групи» : антологія / упоряд. О. Г. Астаф'єв. – Харків : Ранок, 2003. – 288 с.

10. Ревакович М. Дещо про Нью-Йоркську групу // Світо-вид. – Київ ; Нью-Йорк, 1996. – № 2 (23). – С. 102–110.
11. Сверстюк Є. Собор у риштованні. Документи III / Пер. М. Антоновича – Франція : Укр. вид. «Смолоскип» ім. В. Симоненка, 1970. – 173 с.
12. Karabowicz T. «Grupa Nowojorska». Drogi i rozdroża ukraińskiej literatury emigracyjnej po 1959 roku / T. Karabowicz. – Lublin : Episteme, 2014. – 302 p.

References

1. Vovk V. *Poeziyi* [Poetry]. Kiev, 2000, 422 p. (in Ukrainian)
2. Vovk V. *Mayivka do Bohorodytsi Koraliv* [Mayevka to Virgin Coral]. Rio de Janeiro-Kiev, 2004, 32 p. (in Ukrainian)
3. Honchar O., Kravchenko N. M. *Sobor: roman* [Council: a novel]. Kiev, 1989, 272 p.
4. Hrabovs'kyi S. *Sobor u ryshtovanni»: khrystyians'ka utopiya Yevhena Sverstyuka* [Cathedral podmostjah: Christian utopia Eugene Sverstyuk]. Available at: <http://www.religion.in.ua/main/27999-sobor-u-rishtovanni-xristiyanska-utopiya-yevgena-sverstyuka.html>. (in Ukrainian).
5. Hryhorchuk Yu. M. *Prozova tvorchist' Viry Vovk: poetyka sakral'noho* [Prose art Vera Wolf: Poetics sacred]. Kiev, 2013, 20 p. (in Ukrainian).
6. Klymenko V. *Ukrayins'ki shistdesyatnyky. Intelktual'nyy kvest* [Ukrainian sixties. Intelligent quest]. Available at : <http://life.pravda.com.ua/culture/2016/01/22/206906/> (in Ukrainian).
7. Boychuk B., Rubchak B. V «*Koordynaty*». *Antolohiya suchasnoyi ukrayins'koyi poeziyi nazakhodi* ["Koordynaty." Anthology of contemporary Ukrainian poetry event]. New York-Munich, vol. 2, 1962, 372 p. (in Ukrainian).
8. Kotsyubyns'ka M. Kh. *Metamorfozy Viry Vovk* [Metamorphosis of Vera Wolf]. Kiev, 100, 421 p. (in Ukrainian).
9. Astaf'yev O. H. *Poety «N'yu-Yorks'koyi hrupy»: antolohiya* [Poets "New York group": anthology]. Kharkiv, 2003, 288 p. (in Ukrainian).
10. Revakovich M. *Deshcho pro N'yu-Yorks'ku hrupu* [Something about the New York group]. Kyiv-New York, 1996, pp. 102–110. (in Ukrainian).
11. Sverstyuk Ye. *Sobor u ryshtovanni. Dokumenty III* [Cathedral podmostjah. Documents]. France, 1970, 173 p. (in Ukrainian).
12. Karabowicz T. „*Grupa Nowojorska*”. *Drogi i rozdroża ukraińskiej literatury emigracyjnej po 1959 rok* ["New York Group". Roads and crossroads of Ukrainian literary emigration after 1959]. Lublin, 2014, 302 p. (in Polish).

Тадей Карабович. Сакральные мотивы в творчестве Веры Вовк и Евгения Сверстюка. Статья посвящается сакральным мотивам в творчестве известной украинской поэтессы Веры Вовк и писателя Евгения Сверстюка. Поэтесса, которая живя в эмиграции в Бразилии, в 60-х годах встретила в Украине с диссидентом и правозащитником Евгением Сверстюком. Объединила их тогда тема сакраума в украинской литературе. Знаковым в этом плане было эссе Евгения Сверстюка «Собор в лесах», появившийся в самиздате в 1970 году, к которому Вера Вовк добавляла свой символический образ ностальгии

по Украине и насыщенные молитвой сакральные мотивы. Вера Вовк и Евгений Сверстюк останавливались на темах универсальных и одновременно личных, в которых освещалась их судьба во всех измерениях: Евгения Сверстюка – как вдохновленного борца-шестидесятника за свободу Украины и Веры Вовк – как одинокой эмигрантки.

Ключевые слова: сакральные мотивы, сакрум, шестидесятники, эмиграция, сознание, поэзия, культура.

Tadei Karabovych. Sacred motives in the work of Vira Vovk and Yevhen Sveriyuk. The article deals with sacred themes in the works a well-known Ukrainian writer Yevhen Sveriyuk who wrote in the 1960's and the poet who wrote about immigration Brazil. They met in Kyiv and were united in their thoughts about sacred themes in Ukrainian literature. Sverstiuk's essay "The Cathedral in scaffolds" which appeared in Samizdat in 1970. Vira Vovk added images of nostalgia for Ukraine by use of intense prayer and sacred motifs. Both Vovk and Sverstiuk remained to themes, which were both personal and universal and covered their fate in all dimensions: Yevhen Sverstiuk inspired as a fighter for freedom of Ukraine in the sixties and Vovk remained the lonely emigrant.

Key words: sacred motives, sacrum, sixties, emigration, consciousness, poetry, culture.

Стаття надійшла до редакції 27.02.2016 р.

УДК 821.161.2-1.09:141.32

Надія Колошук

«ТІЛЬКИ СЛОВО ТОРУЄ СЛІД...»: ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ МОТИВИ ТА ІДЕАЛІСТИЧНИЙ СВІТОГЛЯД У ЛІРИЦІ Є. СВЕРСТЮКА

У статті йдеться про посмертну поетичну збірку Євгена Сверстюка «Писані синім крилом», обриси її предметно-образного світу. Мета дослідження – виділити провідні екзистенційні мотиви та простежити їхню еволюцію, виявити найхарактерніші риси поетичної техніки. Від початку в ліриці Є. Сверстюка не було жодних слідів радянських ідеологічних догм та жодних «прорадянських» мотивів. Це лірика філософська, інтелектуальна, позначена ідеалістичним спрямуванням. Провідними темами віршів є мотиви часу та минулості всього людського. Вони насичені образами, що стали знаковими для творчості українських шістдесятників і нині становлять частку літературного портрета покоління. Провідними в образно-стильовій палітрі є інтертекстуальна насиченість,